דברי אמת — נח

מה שדרשו רז"ל לגנאי מלת בדורותיו י"ל רצונם שבאמת הי' לשבח כ"א שנח הי' בדעתו כן מה שקרא אותו ית' צדיק בדור הזה הוא דוקא בדור הזה משא"כ אם הי' בדורו של אברהם ונמצא הגנאי הוא לשבח שהי' שפל בעיניו:

צהר תעשה לתיבה כו'. בקיצור כי טוב להתישב בהתחלת לימוד תורה ותפלה ושבחיו ית' מפני אהבתו ית' רוצה לעשות רצונו ית' בזה והאהבה מרומז באור ע"כ ביום ראשון שהוא בחסד (כי עולם חסד יבנה ע"כ ביום ראשון נבראו כולם בכח כי את השמים ואת הארץ לרבות צבאיהם וזה בהבראם באברהם) ויצא בפועל בריאת האור וזה תורה אור בחסד ואהבה וכן תפלה הוא באותיות התורה מכ"ש שבחיו ית' וזה צהר תעשה לתיבה לשון דיבור לשון צהרים כמו שפירשו רז"ל ואל אמה תכלנה לשון זרוע כמו אמתה דבת פרעה כי יש דבורים ענינם חסד ויש של דין יעורר כן אם חסד עלינו משורש החסד ואם דין על שונאי ישראל כרצונו ית' משורש הגבורה. (והם נקראים זרועות עולם הקיום של העולם) וזה ואל אמה תכלנה מלמעל' י"ל לשון כתר כמו הלילה (וי"ל לשון מדה) וזה מלמעלה תמשיך ע"כ לא כתיב למעלה ופתח התיבה הוא המשכה הנ"ל בצדה תשים להיות כמו מן הצד פי' טפל כלאחר יד שלא תהי' זה עיקר כוונתך כ"א לרצונו ית' בעבודה זאת. תחתים לשון הכנעה שתחפש חסרונותך שנים הוא תשובה לשנות מעשיך ושלשים לשון מן המובחר כידוע תעשי':

ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלקים כו' ואח"כ כתיב ויעש נח ככל אשר צוהו ה' השינוי לשון שקודם הי' לו צוה לעצמו שינצל עי"ד התיבה אעפ"כ לא היה כוונתו לעצמו רק לקיים מצות ה' כאלו לא הי' זה לרחמים עליו כ"א לדין ודאי שהי' כוונתו רק לשמו אם לא הי' לו הנאה מזה כן הי' כוונתו עתה רק לש"ש הגם שהי' לטובתו וזה ויעש כאשר צוה אותו אלקים לשון דין. ואח"כ בא לו הצווי ליקח מכל מין ולהכין להם מאכלם הגם שבאו מאליהם האור החיים ז"ל פי' השבעה הוכרח להטריח עצמו דהיינו יותר מהשנים לקיום המין אעפ"כ עשה בשמחה לקיים רצונו ית' כאלו הי' רחמים ולא שום טורח כלל:

גול אל ה' יפלטהו יצילהו כי חפץ בו דהנה כתיב בא אתה וכל ביתך אל התיבה שמעתי בשם הרב איש אלקים מ' דוב בער מאוריטשר ז"ל בא אתה וכל גופך אל התיבה הדיבור והנה כשאין הזמן כ"כ צריך להתנהג כן וכשהזמן טוב מוטב שלא להתנהג בצמצום כ"א בריוח ולא לכנוס בתיבה שהוא צמצום אדרבה להעלות הדיבור למעלה. והנה הדיבור כולל כל המחשבות ורצונו ונקרא היכל לכל והיכל גי' אדני לשון אדון עולם היראה וכשהזמן טוב הוא בהוי' להעלות היראה להאהבה ע"כ אחר אותו זמן כתיב צא מן התיבה להיות בהדביקות לה' ית' וזה גול אל ה' פי' את הדיבור להוי' יפלטהו כו' פי' את הדיבור וכן יצילהו. ולולא כן אין פי' כי מתחיל בנוכח ומסיים בנסתר:

וי"ל עוד. דהנה פרשנו על פסו' למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא והוא כולו מוקשה לשון וסלחת אין לו שחר הי' לו לומר סלח וכן לשון כי רב הוא מה טעם הוא זה ופרשנו למען שמך שאנו דבוקים בו' ה'. ראוי להיות רחמים עלינו וזה ה'. ונמי וסלחת לעוני פי' לא לבד שלא [להיות כמ]עשינו כ"א להיות רחמים. נוסף ע"ז וסלחת [נמי] לעיני. ומה שאני מבקש הרבה ע"ז אמר כי רב הוא שמך ע"כ בשביל כבוד שמך שיש לנו חלק בו וצער או פגם ניכר למעלה ראוי להיות כל טוב הן להיות ה' [רחמים] גם לסלוח לעוני. וי"ל כן כאן גול אל ה' פי' כל תפלה שאתה [מתפלל] צריך להיות בשביל ה' שהוא חלקנו כי בכל צרתם לו צר שלא להיות צער למעלה יפלטהו פי' את ה' יצילהו כי חפץ בו ית' בשמו הגדול שיש לנו חלק בו חלק ה' עמו:

ויעש נח ככל אשר צוהו ה' לשון ככל אינו מובן הוה לי' למיכתב כל אשר צוהו כמו כמה פסוקים ופרשנו בעזרת אל ב"ה הכל דהנה פרשנו כמה פעמים על שבת וינפש כיון ששבת וי אבדה נפש בקיצור פי' דאיתא המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת וכן איתא המתפלל ואומר ויכולו שני מה"ש המלוים לו לאדם מניחים ידיהם על ראשו ואומרים וסר עונך וחטאתך תכופר ובזה יתורץ הדקדוק אבדה נפש הוה לי' למימר נאבדה נפש וכן דקדק בזוהר כיוצא בזה ולפי דברינו ניחא ו' אבדה נפש פי' הנפש אבדה את הוי כי אין וי לנפש שנמחלה עונותי'. וזה הוא גם כאן כי ידוע ע"ז שקול כבל התורה והכופר בה כאלו מודה ומקיים כל התורה וזה ויעש נח הוא השבת המנוחה לכל אשר צוהו ה' פי' כף הדמיון כאלו עשה כל אשר צוהו ה':

במדרש ויזכור אלקים את נח כו' זה שאמר הכתוב צדקתך כהררי אל מדבר בנח אמר הקב"ה צדקה שעשיתי עם נח בתיבה לא עשיתי עשו אלא עם הררי אל שנאמר ותנח התיבה בחודש השביעי בי"ז לחודש על הרי אררט. והוא תמוה. ונחזור לראש הפרשה אלה תולדות נח כו' והנה לפי פשוטו אין לו פירוש מה שכתיב נח איש צדיק כו' כי מה שפירשו הואיל והזכירו סיפר בשבחו וכן עיקר תולדותיהן של צדיקים הוא מע"ט הוא דרך דרש ונראה דהנה ידוע שאנו נקראים בנים למקום וידוע הוא שנשמותיהן של ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד וא"כ כביכול הכסא כבוד נקרא אם שלנו והקב"ה ע"י כסא הכבוד ברא נשמותיהן של ישראל והנה לכל מדותיו שהקב"ה מתנהג עמנו יש לו ית' שם כי הנה הקב"ה נקרא במדותיו ובשמותיו רק לצורך ישראל שהאציל שמותיו עבורינו כי הוא ית' הוא פשטות דלית לי' תפיסא בשום אות וקוצי כלל וכלל הגם שהוא ושמו א' הוא בהעלם. אך הנה בענין שהוליד נשמות של ישראל וכמו שכתיב ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך שקאי נמי על כלל ישראל נקרא הקב"ה צדיק (שעיקר הי' כדי להטיב לברואיו הוא ישראל עיקר יברואיו שברא לכבודו והוא לעשות צדקה ע"כ נקרא צדיק בזה) ע"כ פרעה כשראה מה שעשה ית' עמנו נסים והפליא לעשות עבורינו והכה אותו אמר ה' הצדיק פי' הוא כביכול הוליד את נשמותיהן של ישראל במדת צדיק ע"כ כאב את בן ירצה ונוקם נקמת בניו מיד הקמים עליהם והנה מי שנקרא צדיק הוא משורש זה ע"כ נקרא נמי אב ע"כ יש לו רחמנות גדול על ישראל ומתפלל עליהם ורוצה מאוד בטובתם כי מצד שורשו הוא כמו אב להם וכרחם אב כו' וזה י"ל אלה פי' כל שאתה רואה הם תולדות נח ומפרש הטעם מפני נח איש צדיק תמים (הצדיק העיקר) וקאמר הי' בדורותיו פי' אז הי' לו הוי' ממש משא"כ בדורות אחרים אינו לו הוי' ממש אבל שכיח לעילא אלא שאין לו ממש ומפרש האיך על זה קאמר את האלקים התהלך נח כי אלהים גי' הכסא והילוך לשון הולדה בדרך משל כמו שאמרו רז"ל דרוסת איש את וזה את האלקים התהלך נח. והנה התיבה הי' לו כמו דרך משל בשינה יש הסתלקות למעלה כ"א הנפש יש בתוך הגוף בלב והוא לצורך התחדשות כמו שכתיב חדשים לבקרים כן הי' התיבה התחדשות לו וכמו שכתיב לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך בעדך שפירשו על התשובה כן גם כאן ויש לומר חדריך על יראה שנקרא דרתא וסגור דלתיך הוא התורה תרעא לדרתא. ושמעתי סעד על זה נמי ממדרש שמפרש על קנים תעשה את התיבה כמו קנים שמטהרים את מי שצריך כן תטהר אותך. והנה יוסף הצדיק נקרא צפנת פענח ודאי הוא אליב' דאמת שמו

שאם לא כן לא הי' כותב התורה מה שקרא לו פרעה. אלא משום שהצדיק ממשיך שפע לכנס' ישראל וממשיך שפע מהמקור בדרך משל מהמות שמכוסה ומגלה אותם עושה מחסדים מכוסים מגולים וע"כ קודם בן דוד יבוא משיח בן יוסף שהוא יוסף בעצמו לפעול להתגלות כבוד מלכותו עלינו מהרה מה שעתה בהעלם מלכותו בכל משלה והנה יוסף הוא המשביר לכל עם הארץ הוא בפועל ובכח שהמשיך בתפלתו ובזכותו ומחשבתו שפע לישראל וכן כל מי שנקרא צדיק ושרוצה להיות צדיק ושחוזר בתשובה על מה שצריך לו כמו שאמרו רז"ל על על מנת שאני צדיק גמור וכן נח איש צדיק וידוע אין טיפה יורדת מלמעלה עד שטיפיים עולות מלמטה וכן נמי בענין שפע לכנסת ישראל וכן פרשנו על מה שאמר ר' עקיבא לתלמדיו כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני הוא המ"נ שהוא טיפיים בעולות מלמטה למעלה שהוא אהבה ויראה לה' יתברך (ובושה שהמקבל בהית לאסתכולי' בי') ומעין זה שמעתי בשם רבי שיחי' ועוד נכתוב מזה. ממשיך הצדיק מלמעלה שפע לכנ"י ומרומז באבני שיח כמו שכתוב להנחיל אוהבי יש הוא ש"י עולמות והטיפיים הוא שי יש והוא העלאת מ"נ של שלהובין דרחימו ותבערה של כנ"י לה' ית' והגם שאנו קוראים מ"ן הוא באמת איגם מיין כ"א העלאה הוא בחינת אש שטבעו לעלות למעלה משא"כ מ"ד נקרא מיין שיורד למטה כטבע מים והנה מ"ן הוא של תפלת ישראל וחשוקתינו לו ית' ומ"ט ותורה וזה אבני הוא אותיות כדאיתא בספר יצירה שי יש טהור הוא לטהר אשה לבעלה כי כנ"י נקראת אשה יראת ה' ועיקר הוא בתפלה וזה אל מאמרו מים מים כי הוא דובר שקרים כו'. והנה כנ"י נקרא בשורשה אל לשון חוזק שמתחזקה בעבודת שמים נגד אומות העולם וכן פירשו בזוהר על פסוק אל תחרש ואל תשקוט אל על שורש עם ישראל שהוא נקרא כנ"י והעלאת מ"ן נקרא הררי אל כמו שאמרו רז"ל הר כמה קשה והר לשון חוזק והתגברות לה' ואותיות הר מרומז כן כידוע וצדקה מרומז יסוד מ"ן במ"ד (כמו שנותנים לעני מה שצריך) והנה נח איש צדיק תמים פעל יחוד קב"ה וכנ"י והמשיך מ"ד למ"ן והמתיק הדינין והנה הטיפיים י"ל שצריך לכנ"י שני דברים לכבוד שמים נקמה בשונאינו ולהפיל פחד עליהם ולארר אותם וטובותיו ית' לנו והכל מאהבת ה' לכבודו ונחזור לעיל בתיבה הי' לנח התחדשות כמו ע"י שינה עליית רוח אדם ע"י זה נתחדש חדשים לבקרים כן נמי נח בתיבה וזה ויזכור אלקים את נח הוא עליית מ"ן מהכ"כ שגי' אלקים וזה אומרו צדקתך כהררי אל צדקה שעשיתי עם נח לא עשיתי עמו אלא עם הררי אל הוא המ"נ כנ"ל שנאמר ותנח התיבה בחודש השביעי בשביל התחדשות השביעי הוא כנ"י המקבלת משה קצות ע"כ נקרא חודש השביעי וזה בשבעה עשר יום לחודש כי נקרא שבעה וכן עשר על הרי אררט כנ"ל ארר על שונאי ישראל וט' הוא טוב כדאיתא בזוהר פי' בשביל המ"ן הוא הטיפיים שימשיך להמ"ן המ"ד ולהמתיק כל הדינין להיות כבוד שמים:

וידבר אלקים אל נח לאמר בקיצור דהנה כל העבירות והעונשים הם בעולם [הזה] כי העבירות הם בעולם הזה גם העונשים כן הנם שבעוה"ב [יש ג"כ עונשים] אך שורשם הוא מעבירות עוה"ז ע"כ שבת שהוא מעין עוה"ב אפשר לבטל הדינין והעונשים וזה וידבר אלקים הוא דין אל נח הוא שבת לאמר לעשות ממנה אמירה וחטיבה כמו האמרת היום. וכן פרשנו על פסוק פ' בראשית ויאמר אלקים יהי אור כמו במדרש עלובה העיסה שנחתומה מעיד עלי' כן כאן אלקים הוא מדת הדין בעצמו אמר יהי אור הוא חסד ויהי אור פי' הוי יהי אור ד"ל:

עוד שם זאת אות הברית אשר הקימותי כו'. והנה רש"י ז"ל פירש הראה לו הקשת. צריך איזה משמעות בכתוב גופא דקאמר זאת ואיני רואה מהיאך הנה איתא מי זאת עולה מן המדבר על דור המדבר והנה אמרו רז"ל אין לגבי משה מילתא זוטרתא שמעתי מקשים אעפ"כ אם לנו היא רברבי האיך אמר כ"א ליראה ומתרצים לגבי משה פי' הדור שדיבר עמם הי' מילתא זוטרתא. והפי' דהנה נקרא דור דיעה ומשם בא ענוה ע"כ הי' דורו של משה עניו מאד כו'. ומה שעשתה ענוה עקב כו' עשתה היראה עטרה כו' ע"כ היראה לגביהם מילתא זוטרתא והנה כתיב אדם אין צדיק בארץ כו' אך מי שמתנהג [נמחק תיבה אחת. ונראה שהי' כתוב [בענוות] אפשר שיעשה טוב ולא יחטא כ"א [מה שאי אפשר] בלא חטא הוא רק במדריגת חסידות שלו נשאר עכ"פ מדריגת צדקות וכמו שפי' הגאון מוהר"מ אלשיך ז"ל על אין למען תלך בדרך טובים במשלי יעו"ש מי שירצה ע"כ דור המדבר ודאי היראה הי' אצלה תמיד אם חטאו הי' במדרגה גדולה שלהם לבד והם נקראים זאת עולה מן המדבר וזה זאת היא היראה אות הברית כו':

את קשתי נתתי בענן כו'. דהנה יש צדיקים שיש להם תשוקה להיות תמיד יחוד קב"ה ושכינתי' הוא כנ"י שהשי"ת ישכון ביניהם הן בבחי כנסיות ובתי מדרשות וכל בי עשרה שכינתא שריא וכן אין לו ית' בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה והנה כשהיחוד גמור באהבה רבה בא השפעה גדולה בשמחה כמשל כל שאינו יורה כחץ אינו מוליד והנה הצדיק ההולך באמת בעבודת שמים הסימן הוא שאין בא לו גאוה ח"ו מעבודתו ית' זה סימן שהוא באמת וכמו שפרשנו על וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בפשיטות וזה שאני מבקש אותך לילך בשליחותי יותר מכל ישראל ואתה אומר מי אנכי ודעתך שפלה עליך לך האות כי אנכי שלחתיך שאתה הולך באמת גמור ואיתא הוה קבל וקים לשון הכנעה. וכן פרשנו על ומשה עלה בענן וירד בענן וזכות אבות עולה ויורדות עמו במדרש. פי' בהכנעה כן פי' על ומשה עלה כו' וירד משה פירש על מעלה שלו עניו ולא מבעי' עלי' אפי' הירידה למטה הי' בהכנעה ואי משום הדיבור עמו. אמר שהוא בזכות אבות. וזה את קשתי פי' לעשות יחוד להמשיך השפעה יורה כחץ. וזה קשתי נחתי בענן בהצדיק הנכנע והיתה לאות ברית כו':

עי"ל את קשתי נתתי בענן כו'. דהנה אית' מאי דרש אות הוא בצבא דלי' וכן שאר דרשות. קשה על אליישע למה לא דרש כן. אך הוא הי' לו גאות מפני שיסוד שלו הי' מגאות כדאיתא בתוס' שאביו נתן אותו לתורה בשביל זה לא היתה סברתו להיות אות בצבא דלי' מי יוכל לדמות אל המלך ואין זה כבודו. והאמת אינו כן כי במקום גדולתו כו' אדרבה עובר על פשע והיא תהלתו. והנה עיקר הצדיק הוא הנכנע בדעתו המכיר חסרונו יש שהוא מפני רוממותו ית' ויש מפני שיודע ערכו וזה יותר טוב ממי שהוא גדול ממנו ויש לו גבהות כי היודע האמת דבוק באלקים האמת ועוד שדעתו שפלה עליו כאלו הקריב כל הקרבנות כולם. ובזה מעור' למעל' הענו' והאין כביכול לעבו' על פשע. ע"כ ר' עקיבא שאמרו רז"ל עליו שהי' מעביר על מדותיו השיג זה כי זה הוא שבח לעבור על פשע להתנהג בענוה ע"כ דרש אות הוא בצבא דלי' וזה את קשתי נתתי בענן כו' דהנה הקשת הוא מראה דמות כבוד ה' והוא ענוה גדולה ואם יש צדיק כן כנ"ל אין צריך לקשת כי הוא מעורר במה שהוא שפל בדעתו עולם האין לקיום העולם יש מאין כמו התחלה שהי' יש מאין ולהעביר על פשע וזה את קשתי הוא הצדיק לשון מוקש לי כי יכול לגזור להיו' מקיום וגם מתנהג במדותיו. וכן לשון גבורה וקשה איזה גבור הכובש את יצרו וזה את קשתי הצדיק נתתי להיות בענן הוא הכנעה שפל בדעתו כמו הוה קבל וקים והיתה לאות כמו אות בצבא דלי' ברית ביני ובין הארץ לקיום העולם יש מאין:

ויחי תרח כו' ויולד את אברם כו' ואלה תולדות תרח כו' לכאורה הוא מיותר וי"ל דהנה המתגייר הוא כקטן שנולד ע"כ חוזר ואומר אלה תולדות תרח ע"י זה נולד תרח כי עשה תשובה ע"י אברהם והוי כמו קטן שנולד: